
Łekno, st. Ł3, gm. Wągrowiec, woj. wielkopolskie, AZP 43-31/44

Informator Archeologiczny : badania 33, 142-144

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Celem prac było odkrycie ewentualnych zachowanych jeszcze partii nekropolii w bezpośrednim sąsiedztwie drogi oraz określenie jej południowo-wschodniego zasięgu. Wytyczono 8 wykopów o łącznej powierzchni 600 m². Stosowano ciągłość numeracji wykopów oraz grobów i innych obiektów, kontynuując oznakowania stosowane w trakcie prac z poprzedniego roku. Wykopy IX-XVI lokalizowano, dowiązując je do siatki wykopów I-VI i VIII, wyznaczając do rozpoznania miejsca, w których na podstawie uzyskanych poprzednio wyników spodziewano się odkryć relikty pochówków średniowiecznych, a także osadnictwa starszego, które do tej pory znane było wyłącznie z pozostałości ułamków naczyń odkrywanych w humusie ornym.

Badania potwierdziły poprzednie ustalenia co do chronologii śladów najstarszego osadnictwa. Niestety, również w tym sezonie nie odnotowano zachowanych relikwów obiektów kulturowych. O działaniach ludności kultury pucharów lejkowatych oraz kultury przeworskiej świadczą wyłącznie nieliczne luźne znaleziska ułamków naczyń i odłupków krzemienych.

Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w penetrowanej partii stanowiska zachowało się w formie szczątkowej, zniszczone w czasie kopania gliny i żwiru w latach 50. W tym sezonie określono jego południowy skraj, jak również ustalono, że pewna liczba pochówków może znajdować się także pod drogą, na co wskazuje lokalizacja grobów nr 22 i 24. Niestety pełniejsze rozpoznanie cmentarzyska w znacznym stopniu ogranicza młody sad ulokowany w najlepiej zachowanej partii stanowiska.

Znalezione w grobach zabytki, takie jak sprzączka lirowata, paciorki srebrne czy kabłączki skroniowe, a także zwyczaj chowania zmarłych w ułożeniu głową na wschód i na zachód, określa ramy chronologiczne funkcjonowania nekropolii na przełom X/XI – połowę XII w.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Łódzkich Sprawozdaniach Archeologicznych”.

Badania nie będą kontynuowane.

ŁEKNO, st. Ł3, gm. Wągrowiec, woj. wielkopolskie, AZP 43-31/44

- ślady osadnictwa z okresu wpływów rzymskich
- kościół cysterski (od połowy XII w.)
- rzędowe cmentarzysko szkieletowe (od ok. końca XIII do pocz. XVI w.)
- osada, gród z wczesnego i późnego średniowiecza (VIII, IX-XIV w.)

Badania wykopaliskowe stanowiły kontynuację badań z lat 1982-1998. Był to osiemnasty sezon wykopaliskowy nad łekneńskim kompleksem osadniczym. Prace prowadziła Ekspedycja Archeologiczna „Łekno” działająca przy Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dniach od 25 czerwca do 8 sierpnia. Prowadzono je pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja M. Wyrwy (autor sprawozdania) przy współpracy mgr. Tomasza Kasprowicza i dr. Macieja Przybyła z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Finansował Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przebadano powierzchnię około 200 m².

Celem badań było dalsze szczegółowe rozpoznanie obiektów archeologiczno-architektonicznych i osadniczych w obrębie stanowiska Ł3. Eksplorację prowadzono w pięciu wykopach: II B, XXXIV, XXXVII a, XXXVIII i XXXIX.

W wykopie II B (kontynuacja), położonym w części zachodniej stanowiska, celem badań było ustalenie charakteru zachodniej części grodu, jego bliższej chronologii i sprawdzenie hipotezy na temat występowania w tym rejonie bramy grodowej. W wykopie XXXVIII (pierwszy sezon badań), położonym na zachód od wykopu II B, starano się odsłonić większą płaszczyznę kamiennego płaszczka podstawy wału grodu, którego fragment odkryto w 1998 roku oraz uchwycić zasięg i stratygrafię zarysowującej się na powierzchni od strony zachodniej fosy.

W wykopie XXXIV (kontynuacja), usytuowanym w części południowo-środkowej stanowiska, rozpoznawano relacje warstw kulturowych z okresu cysterskiego klasztoru w stosunku do warstw grodowych oraz charakter budowy wewnętrznej części skłonu wału grodu, a przede wszystkim stratygrafię i charakter wewnętrznej, przywałowej zabudowy grodu (ziemianki i inne konstrukcje „budowlane”). W związku z tym po uzyskaniu zarysu części ziemianki w wykopie XXXIV postanowiono wykop rozszerzyć w kierunku wschodnim i północnym. Rozszerzenie to uzyskało nowy numer wykopu – wykop XXXIX. Prace w nim tylko rozpoczęto, pozostawiając go do badań w następnym roku.

W wykopie XXXVII a (pierwszy sezon badań) wyjaśniano charakter konstrukcji kamiennej odsłoniętej w 1998 roku w wykopie XXXV i XXXVII, która przebiegała dalej w kierunku południowym. Sprawdzano też układ i charakter warstw kulturowych występujących pod tymi fragmentami konstrukcji.

Przeprowadzono ponadto badania specjalistyczne zapraw budowlanych (detali, rotundy, kościoła cysterskiego) oraz dalsze badania związane z rozpoznaniem środowiska naturalnego. W tym ostatnim zakresie w sezonie 1999 przeprowadzono badania motyli dziennych występujących w rejonie Łekna i Tamowa Pałuckiego (mgr Urszula Walczak).

W wykopie II B prace eksploracyjne prowadzono w celu poszerzenia kontekstu występowania kamiennego płaszczka wału grodu. Odkryto m.in. ślady przepalonych belek wałowych. Niektóre z nich biegnęły równoległe do linii wału i posiadały ślady intencjonalnego opracowania.

Bardzo interesujące wyniki uzyskano w wykopie XXXVIII, gdzie oprócz zarejestrowania kontynuacji z wykopu II B konstrukcji kamiennej płaszczka wału znaleziono drugi płaszcz kamienny usytuowany 3 m na zachód od poprzedniego. Ponadto odkryto dwa obiekty do wytopu bądź do przetopu brązu i srebra, którego duże kawałki znaleziono w pozostałym po wytopie żużlu. Starszy z odkrytych obiektów (obiekt nr 2) stanowi prawdopodobnie pozostałość pieca o dość skomplikowanej konstrukcji. Obiekt nr 1 był natomiast najprawdopodobniej rodzajem tygła służącego do przetopu brązu lub srebra. Ze względu na niemożliwość poszerzenia wykopu XXXVIII w kierunku zachodnim obiekt nr 2 będzie dalej rozpoznawany w kolejnych sezonach wykopaliskowych.

W wykopie XXXIV eksplorację rozpoczęto od poziomu 87,40/87,03 m n.p.m. w jego części północnej i od poziomu 87,50/87,26 w części południowej. W trakcie badań natrafiono na kolejne ślady po drewnianych kołkach o średnicy 5 cm, usytuowanych wzdłuż linii wału grodu (na linii zachód-wschód). Stanowiły one południową granicę bliżej nieokreślonej konstrukcji plecionkowej przylegającej do wewnętrznej części skłonu wału. Przy profilu wschodnim i północno-wschodnim wykopu odsłonięto fragment kolejnego obiektu w postaci półziemianki. W czasie jego badań stwierdzono, że uległ on spaleniowi, o czym świadczą m.in. odnalezione *in situ* ślady spalenizny i popiołu. W ramach tego obiektu odsłonięto wgłębienie, rodzaj niecki o głębokości około 50 cm. Na krawędzi zachodniej i południowej zaobserwowano wgłębienie o szerokości 5 cm, które było pierwotnie miejscem, gdzie konstrukcyjnie była osadzona wspomniana drewniana ściana. Obiekt biegnie dalej w kierunku północnym i wschodnim. Celem pełniejszego rozpoznania całkowitego jego rozplanowania wykop XXXIV postanowiono rozszerzyć w tych właśnie kierunkach, wytyczając wykop XXXIX, który będzie badany w przyszłych sezonach. Odkrycie tej konstrukcji na grodzie łekneńskim ma bardzo duże znaczenie dla pełnego rozpoznania zabudowy wewnętrznej grodu i ustalenia kolejnych faz związanych z jego użytkowaniem. W trakcie eksploracji tego obiektu – w jego warstwach zasypiskowych – znaleziono ozdobę z poroża w kształcie głowy i szyi gryfa, której ornament wskazuje na bliskie związki stylistyczne ze Skandynawią. Ozdobę tę interpretuje się jako przypuszczalny fragment ozdobnego grzebienia. Badania nad tym zagadnieniem będą kontynuowane. Oprócz tego w obrębie obiektu znaleziono całe naczynie ceramiczne, datowane wstępnie na fazę C/D wczesnego średniowiecza, co datuje pośrednio wspomnianą ziemiankę.

W wykopie XXXVII a, na linii północ-południe odkryto dalsze relikty kamiennej konstrukcji (gorzej zachowane od poprzednich) najprawdopodobniej po fundamencie pod bliżej nieokreśloną budowlę drewnianą. Fundament ten zachował się jednak w bardzo złym stanie. Ze względu na to, że zalegał bardzo płytko pod powierzchnią ziemi, był przez dłuższy czas niszczone przez głębokie orki. Według obecnego stanu badań zachowała się tylko jego część wschodnia (na linii północ-południe; wykopy XXXV i XXXVII). Biorąc pod uwagę usytuowanie reliktyw tego fundamentu w stosunku do kościoła cysterskiego, najprawdopodobniej łączyć go należy z początkowym stadium budowy wschodniego skrzydła klasztoru, być może z kapitularem. Ze względu na jego stan zachowania bliższe informacje będzie można uzyskać dopiero po dalszych badaniach.

W trakcie eksploracji poszczególnych wykopów wydobyto też wiele fragmentów ceramiki naczyniowej (w tym wspomniane wyżej całe naczynie), kości zwierzęcych, narzędzia z poroża itp. Znalaziono też srebrny pierścionek z bursztynowym oczkiem, dwa brakteaty guziczkowate i inne.

Materiały i dokumentacja z badań przechowywane są w Ekspedycji „Łekno” przy Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Materiały z badań publikowane są m.in. w „Studiach i materiałach do dziejów Pałuk”, red. A.M. Wyrwa, Poznań 1989-2000, t. 1-3; patrz też [www:http://historia.amu.edu.pl/lekno](http://historia.amu.edu.pl/lekno).

Badania będą kontynuowane i rozszerzone w kierunku na północ od obiektów sakralnych i na obszar podgrodzia – stanowisko Ł4 i „przystani” – stanowisko T2 („przystań” na podstawie badań dendrochronologicznych datuje się na połowę XIII wieku).

LUBNO, st. 4, gm. Dynów, woj. podkarpackie, AZP 108-78/4

- osada pradziejowa, wczesnośredniowieczna

Ratownicze badania archeologiczne, przeprowadzone w sierpniu i wrześniu przez mgr Izabelę Mianowską (autorka sprawozdania, Usługi Archeologiczne Izabela Mianowska, Kraków). Finansowane przez Telekomunikację Polską S.A. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 40 m².

Stanowisko leży na krawędzi terasy nadzalewowej rzeczki Łubienki. Badania prowadzono w związku z układaniem kabla światłowodowego. Wykonano wykop długości 40 m i szerokości 1 m, w którym nie zarejestrowano żadnych obiektów bądź materiałów zabytkowych.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w urzędzie Podkarpackiego WKZ z/s w Przemyślu. Badania nie będą kontynuowane.

LUKOWISKO, st. V, gm. Międzyrzec Podlaski, woj. lubelskie, AZP 59-83/13

- ślady osadnictwa z okresu mezolitu
- kultura łużycka – EB-WEŻ
- ślady osadnictwa z młodszego okresu przedrzymskiego
- osada z okresu rzymskiego
- osada z okresu wczesnego średniowiecza (VI-VII w., VII-VIII w., VIII-IX w., XII-XIII w.)
- ślady osadnictwa z okresu późnego średniowiecza

Badania prowadził mgr Mieczysław Bienia, finansował WKZ w Lublinie. Pierwszy sezon badań.

Badania prowadzone w dniach 1-11 września miały charakter ratowniczy, w związku ze zniszczeniami spowodowanymi nielegalną wybiórką piachu. Była to kontynuacja badań ratowniczych prowadzonych w roku 1996. Przebadano 4,5 ara w trzech połączonych ze sobą wykopach badawczych, założonych na wschód od piaskowni. We wszystkich wykopach pod humusem znajdowała się warstwa kulturowa związana z osadą wczesnośredniowieczną. W wykopach badawczych wydzielono 219 obiektów osadniczych, w tym 109 dołków posłupowych, 88 jam osadniczych (w tym jamy zasobowe), 11 obiektów o charakterze mieszkalnym, 6 późnorzymskich prostokątnych palenisk oraz